

Zondag 2 februari 2025

De prediking van Christus

Dorpskerk - Blaricum

Voorganger: ds. Jurjen Zeilstra

Inleiding

Als Jezus weet dat geen enkele profeet welkom is in zijn vaderstad, waarom wil hij daar dan toch preken? Achter de schermen suggereert de evangelist een heilig moeten, een noodzakelijke gebeurtenis. En als zijn toehoorders hem dan naar het leven staan, kunnen zij noch hem, noch zijn boodschap deren.

Thema: de prediking van Christus

Schriftlezing Oude Testament: Jeremia 1, 4-10

Tweede Schriftlezing: 1 Korintiërs 12, 27-31a

Schriftlezing Evangelie: Lucas 4, 14-30

Prediking

Gemeente van Christus,

we leven in een tijd van verwachting en angst. Voor de Rooms-katholieke kerk is 2025 een jubeljaar. Dat is een jaar van vergevingsgezindheid en kwijtschelding, nu eens in de 25 jaar, in bijbelse tijden eens in de 50 jaar. Symbolisch zijn met Kerst de heilige deuren van de hoofdkerken in Rome geopend. Dertig miljoen pelgrims worden verwacht. Voor argwanende protestanten altijd een beetje wonderlijk, dat wel. Want het zijn toch geen kunstjes waarmee je vergevingsgezindheid en naastenliefde bereikt? Dat is waar, en je mag hopen op inhoud! Want wat is het een kostbaar thema en wat heeft deze wereld, wat hebben wij, vergevingsgezindheid nodig. We kunnen het niet genoeg benoemen.

Alsof het voor het eerst in de geschiedenis was, werden op 20 januari 2025 door een leider gouden bergen beloofd aan zijn volk. Niet waar? 'The golden age of America begins right now.'¹ Het is maar dat je het weet. Vervolgens begon het presidentiële decreten te regenen, alsof de parlementaire democratie reeds was afgeschaft. Verschrikt vragen de buurlanden zich af, wat de consequenties zijn voor hen als de 'bully of the schoolyard' spreekt.² Protectionisme kennen we. Deze politiek heeft in de jaren dertig de wereld verscheurd en veel onnodige werkloosheid en armoede veroorzaakt. Als de leidende mentaliteit wordt: ieder voor zich, is er straks geen God meer te vinden voor ons allen.

Ook Jezus kondigt een jubeljaar aan, maar wat een verschil met wat wij vandaag beleven! Naar het optreden van Jezus in de synagoge van Nazareth is in de loop der tijden heel verschillend gekeken.³ Dat is des te opmerkelijker omdat het verhaal als een sleuteltekst tot de rest van het evangelie kan worden beschouwd. Niet voor niets staat het aan het begin van het optreden van Jezus in het openbaar, zoals Lukas ons daarover inlicht. Overigens is Lukas de enige evangelist die dit zo uitgebreid doet met dit verhaal. Matteüs en Marcus hebben een veel soberder versie en melden slechts dat er in Nazareth aanstoot aan Jezus werd genomen en dat daar hij weinig tekenen kon verrichten.⁴

¹ Inaugurele rede president D.J. Trump, 20 januari 2025.

² Dit weekend werden Canada en Mexico met Amerikaanse importtarieven van 25% overvallen.

³ Noorda, S.J., *Historia Vitae Magistra. Een beoordeling van de geschiedenis van de uitleg van Lukas 4, 16-30 als bijdrage aan de hermeneutische discussie*, Amsterdam 1989.

⁴ Vgl. Matteüs 13, 53-58 en Marcus 6, 1-6.

Velen zijn er die zich gebogen hebben over dit wonderlijke verhaal, waarin Jezus zich spiegelt aan de profeten van Israël en dat hij zelfbewust, maar zonder grootspraak, gaat staan in Gods beloften. Wij hebben gelezen van Jeremia, die bij zijn roeping uitriep: 'Nee, eeuwige God! Ik kan het woord niet voeren, ik ben te jong.' Het maken van tegenwerpingen is bijna standaard in het Oude Testament bij de roeping van een profeet. Was het Mozes zelf niet, die toen hij door de Heer geroepen werd naar Egypte te gaan om zijn volk te bevrijden van de slavernij, die zei: 'Ach Heer, zend toch een ander!'⁵ De profetentekst die Jezus leest in Nazareth komt uit Jesaja 61. Maar bij de roeping van de eerste profeet Jesaja lezen we: 'Wee mij! Ik moet zwijgen want ik ben een mens met onreine lippen, en ik leef te midden van een volk dat onreine lippen heeft.'⁶

Des te opmerkelijker is, niet alleen de vrijmoedigheid, de zelfverzekerdheid, waarmee Jezus hier optreedt, maar ook en vooral de inhoud van zijn boodschap:

De Geest des Heren rust op mij,
want Hij heeft mij gezalft.
Om aan armen het goede nieuws te brengen
heeft Hij mijn gezonden,
om aan gevangenen hun vrijlating bekend te maken
en aan blinden het herstel van hun zicht,
om onderdrukten hun vrijheid te geven,
om een genadejaar van de Heer uit te roepen.⁷

Moderne geleerden hebben zich afgevraagd of Jezus zelf 'een stukje' uit mocht kiezen, of dat er een rooster werd gehanteerd. Dat is een goede vraag. En was een arm dorp als Nazareth wel in staat een eigen complete Jesajarol te bekostigen, erg duur? Of werd er misschien een soort uittreksel van de belangrijkste profetenteksten gebruikt? Een 'haftara neveiim' als aanvulling op de Thora.⁸ We weten het niet. Overigens is dit de enige bijbelplaats waar Jezus blijkt zelf te kunnen lezen. Wat er niet bij staat is of hij de profeet Jesaja leest in het originele Hebreeuws. Kon Jezus dat lezen? Kon iedereen dat verstaan? Onder elkaar spraken de gewone mensen in die tijd, en ook Jezus en zijn leerlingen, Aramees. Lucas geeft ons het verhaal door in het Grieks.

Kortom, veel onbeantwoorde vragen. En ze zijn niet onbelangrijk. Immers, de hoofdvraag lijkt te zijn, konden deze inwoners van Nazareth de mooie boodschap van Jezus op zichzelf betrekken? Dit is een van de voorwaarden voor communicatie, wil deze een kans van slagen hebben. Bij communicatie is altijd sprake van een zender, een boodschap en een ontvanger. Communicatie is een kwetsbaar proces.

Het is spannend. Jezus begint met een welwillend publiek: 'de ogen van alle aanwezigen in de synagoge waren op hem gericht.' Dat geeft een spreker moed. Mensen vinden het een mooie tekst van Jesaja, die ze graag op zichzelf zullen

⁵ Exodus 4,13.

⁶ Jesaja 6,5.

⁷ Lucas 4, 18-19 (welgevallig: 'eudokia'), vgl. Jesaja 61, 1-2 ('razon'). Vgl. Ebach, J., *Das Alte Testament a;s Klangraum des evangelischen Gottesdienstes*, Gütersloh 2017, 144.

⁸ Levine, A.-J. en M.Z. Brettler (red.), *Het Nieuwe Testament met Joodse Toelichtingen*, Haarlem/Antwerpen 2024, 135.

betrekken. Het 'jubeljaar', het jaar van genade, na zeven maal zeven jaren, een vijftigste jaar van kwijtschelding van schulden. Wie wil dat nou niet? Maar het is een droom. Economisch hoogst onpraktisch. Immers, wie gaat er in jaar 49 nog iets uitlenen, als je weet dat het in jaar 50 kwijtgescholden gaat worden. Er is van dat hele jubeljaar in de geschiedenis niets terecht gekomen. Ze hebben er in Nazareth tenminste weinig van gemerkt.

Maar, misschien wel juist daarom, er is aandacht in de synagoge. Je kunt een speld horen vallen, en Jezus spreekt met passie, wanneer hij zegt: 'Vandaag hebben jullie deze schrifttekst in vervulling horen gaan.' Dat klinkt prachtig en het bevalt de toehoorders, althans zo lijkt het, want we lezen vervolgens bij Lucas: 'Allen betuigden hem hun bijval en verwonderden zich over de genaderijke woorden die uit zijn mond vloeiden.' Prima Jezus! Mooi! Maar nu kun je beter stoppen, want straks gaan ze nog eisen stellen en kun jij dan nog jezelf blijven, hier in je vaderstad? En pas op, ga de mensen nu niet overvragen!

Dwars door alles heen krijg je het gevoel dat dit allemaal geen toeval kan zijn. Hier komt iets aan het licht dat om een antwoord vraagt, ja om oprechte betrokkenheid. Deze Jezus identificeert zich met de stem van de profeten en treedt naar voren als gezalfde van Godswege, dat betekent 'chrestos'. Hij beseft het in een oeroude traditie te staan. Dat is een overleveringsgeschiedenis met knoesten, impasses en weerstand. Tegen de achtergrond van geweld, jaloezie en wetticisme, voelt Jezus zich geroepen om een goudader bloot te leggen. Dat is de bron van Gods eeuwige genade. 'Vandaag hebben jullie deze schrifttekst in vervulling horen gaan.' Jezus verkondigt de directe toegankelijkheid van Gods mensenliefde, actueel. Zijn woorden geven het leven glans. Maar hij beseft, daar hoort ook een prijs bij. Betrokkenheid kan niet worden gemist. Om zijn toehoorders actueel en persoonlijk tot bewustzijn te doen komen, steekt hij zijn nek uit.

Maar zij zijn niet vergeten waar Jezus vandaan komt. Dit is het zoontje van de timmerman. Eigenlijk vinden ze dat ze juist in Nazareth recht hebben op minstens een paar wonderen: 'Geneesheer, genees uzelf...' Maar juist dan moet er iets gebeurd zijn, wat bij Jezus een heilige verontwaardiging heeft losgemaakt. Hun egoïstische reacties maken hem boos. Met twee voorbeelden van niet-joodse genezingen, de weduwe van Sarefat en de Syriër Naäman, laat Jezus zien dat Gods kracht niet exclusief aan Israël wordt geopenbaard, maar, zonder voorwaarden vooraf, aan mensen die werkelijk op God vertrouwen, ongeacht hun achtergrond.⁹

Dat is helemaal niet wat ze wilden horen! In de tragische poging dezelfde Jezus, van wie ze zojuist nog zoveel verwachtten, te lynchen hebben tal van lezers, van de kerkvaders tot in deze tijd, een duistere voorafschaduwung gezien van de verwerping en kruisiging die zal volgen te Jeruzalem.¹⁰ Het grote gevaar daarbij is dat de kritische tekening die Lucas geeft van de inwoners van Nazareth categorisch is betrokken op het Joodse volk, met alle negatieve gevolgen van dien. Lucas kwam bekend te staan als een groot criticaster van het Jodendom.

Zelf denk ik, vandaag, dat als wij het hier bij zouden laten, wij juist onszelf zouden scharen bij de meute die Jezus de berg dreigen af te storten. Dan zijn wij dat volk dat

⁹ 1 Koningen 17, 7-24 en 2 Koningen 5, 1-14.

¹⁰ Noorda, *Historia Vitae Magistra*.

het niet begrepen heeft. Wij zouden het zijn die de prediking van Christus niet hebben verstaan. Waar het Jezus immers om ging, was die onmisbare actualisatie, die in daden van liefde concrete omarming van de genade van God, de glans die daarmee aan kwetsbare mensenlevens wordt verleend, de vergevingsgezindheid die daarmee gepaard gaat, hier en nu. In zijn uitleg en verkondiging trekt Jezus het beste uit de aan hem overgedragen traditie naar boven. Zelfbewust gaat hij in die traditie staan, omringd door de mensen met wie hij is opgegroeid. En hij hoopt, hij hoopt hartstochtelijk op een vernieuwde beleving van de oude woorden in nieuwe, in actuele daden, in oprechte betrokkenheid vandaag.

Soeverein wandelt hij door het midden van zijn belagers. Er blijft iets ongrijpbaars, onaantastbaars, niet te bevatten, een groot geheim, verbonden aan de aardse gestalte van de Godgezondene.
Amen.

Uitzending en zegen

Wanneer je van hier gaat, naar huis of waar dan ook heen, besef het gezegende mensen te zijn. De liefde van God roept om vertolking in de liefde tussen mensen, dus geduld, verdraagzaamheid, ontferming en, heel concreet, het omzien naar elkaar, Gods Koninkrijk breekt aan, daar waar jullie de hand aan de ploeg slaan.

De genade van onze Heer, Jezus Christus,
de liefde van God,
de verbondenheid met de heilige Geest,
is met jullie allemaal.

Afbeelding voorzijde: De prediking van Christus, El Greco (1541-1614).

